

(1) Recenzentka mi vytýká, proč v seznamu Havlových děl figuruje také hra Eduard z roku 1966 (tiskem vydaná 1996), která je předběžnou verzí Ztížené možnosti soustředění (1968), když píšou, že do soupisu jsou zařazeny jen „otisky, které jsou definitivní verzí textu“. Výtka tedy spočívá v tom, že uvádím víc, než bych měl. – Ve skutečnosti je to jediný případ, kdy Havel zveřejnil nebo dal svolení zveřejnit (u příležitosti udělení čestného doktorátu) verzi dramatu, jehož tvar se poté dále vyvíjel. Ve chvíli jeho dokončení, tedy 1966, ho však pro dané účely měl za hotový nebo završený. Podtitul „pracovní verze“ se nevztahuje ke Ztížené možnosti soustředění, nýbrž k Eduardovi coby diplomové práci obhájené na DAMU. Vzhledem k Ztížené možnosti nejde o předběžnou verzi textu, nýbrž tématu.

(2) Literaturu o autorovi jsem v antologii kvůli množství ohlasů pojal výběrově. „I tak ale usilujeme o relativní úplnost, která v zařazení do tohoto přehledu znamená kritické zhodnocení, zejména u statí po roce 1990,“ dodal jsem, ale recenzentka to pokládá za „nedostatečně okomentovaná editorská či bibliografická pravidla“, což „přímo vybízí k diskusi“. To v její poplašné stylizaci znamená zneuznání odborného aplombu mojí práce. – Nepsal jsem slovníkové heslo, ale i tak antologie přináší dosud nejúplnější strukturovaný soupis prací o V. Havlovi (a to „dosud“ platí i v polovině června 2015). Obsahuje více než 400 položek a soustřeďuje údaje, které takto pohromadě zatím nikde neexistují. Každý, kdo bude hledat, zda něco nechybí, vždycky něco najde, a nebude to žádné umění. Cosi mi ale říká, že recenzentčiny nároky bych neuspokojil, ani kdybych svůj výběr zdůvodnil obsáhlým výkladem. Selektace ve vědách o umění se měří složitě a v posledku rozhoduje nikoli spočitatelná, nýbrž pocíťovaná organičnost a proporčnost. Aparát ve Čtení o Havlovi není mechanický soupis vršící analogická data, nýbrž má ambici být fungujícím, doprovodným, „prostupujícím“ i korigujícím příspěvkem k šestnácti zařazeným statím. Recenzentka jistě ví, že žádné zdůvodnění není „neprůstřelné“, ale v tomto případě se tváří, jako by striktní stanovení pravidel bylo nabíledni. V ohlasech na pět titulů, resp. na jejich inscenace, které uvádí jako deficit mého soupisu, jsem pro literaturu předmětu neshledal nic přínosného, jen registrující referáty, a proto jsem je, jako desítky, ba stovky jiných zpráv a popisných článků o Havlově tvorbě, pominul. Recenzentčiny pobouřené otazníky nemohu číst jinak, než že jiné „nedostatky“ v soupisu bohužel nenašla, a proto si musela posloužit takovými margináliemi.

(3) U literatury o Odcházení je prý zbytečně u titulu uveden přídomek „text“, což má recenzentka za „odbornou nepřesnost“. – Rozsudek mě u takto terminologicky citlivé zástupkyně moderní teatrologie překvapil. Text Odcházení byl obsáhle recipován krátce po svém vydání, skoro rok předtím, než D. Radok nastudoval první inscenaci. V případě Havlova posledního titulu, který zaznamenal ohromné množství reakcí, jsem proto ohlasy rozdělil na reflexe publikovaného dramatu, divadelního uvedení a filmové adaptace. U jiných titulů jsem to nedělal, a to ani u těch ze sedmdesátých a osmdesátých let, i když se jejich české ohlasy, resp. ohlasy psané na území tehdejšího Československa vázaly rovněž jen na text, neboť jsem v soupisu u početně skrovnějších reakcí nechtěl vytvářet další podkategorie. Jsem přesvědčen, že na rozdělení literatury o Odcházení do tří podskupin (drama – divadelní inscenace – film) nic „nepřesného“ není, a to ani „odborně“, ani jinak. Ze stylu recenze ovšem usuzuji, že kdybych třeba ohlasy na zmíněné tři okruhy nečlenil, vyčetla by mi takto disponovaná posuzovatelka, že jsem odborně pochybil, neboť jsem literaturu rozdělit měl.

Z pěti zmiňovaných zbývají dvě výtka, které jediné jsou oprávněné. Obě se týkají Havlových skečů pro hru Autostop, které v roce 2011 vydala Lenka Jungmannová jako

Motomorfózy. V anotaci položky jsem neuvedl „ps. 1961“ a chybně jsem charakterizoval i obsah svazku, který přináší vedle titulního též skeč Ela, Hela a stop, ale nikoli už Vyskočilovu–Havlovu hru Autostop. Co se dá dělat, chyba to je, a každý, kdo někdy takovou práci dělal, ví, že se přiházejí. Jen nezaujatý čtenář může rozsoudit, jestli v objemu a uspořádání dat, které aparát přináší, stojí dvě opominutí za stylistické napřetí tak olbřímích rozměrů, jaké vyvinula šťastná recenzentka.